MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

PREVENCIA KRIMINALITY

Vyhodnotenie dotazníkového prieskumu
zameraného na

PRÍTOMNOSŤ SOCIÁLNO-PATOLOGICKÝCH JAVOV

na slovenských školách v školskom roku 2019/2020

odbor prevencie kriminality
kancelárie ministra vnútra Slovenskej republiky

Vyhodnotenie dotazníkového prieskumu zameraného na prítomnosť sociálno-patologických javov na slovenských školách v školskom roku 2019/2020

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskum a športu Slovenskej republiky realizovalo v období jún 2021 až august 2021 dobrovoľný dotazníkový prieskum, ktorého sa za sledované obdobie zúčastnilo 1 112 základných a stredných škôl, čo predstavuje 35,5 %-nú[1] účasť. Dotazník bol distribuovaný na školy prostredníctvom odborov školstva okresných úradov v sídlach krajov.

Cieľom dotazníkového prieskumu bolo čo najobjektívnejšie zmapovať reálnu situáciu v školách z hľadiska sociálno-patologických javov z viacerých dôvodov:

- komplexne vyhodnotiť prítomnosť a stav sociálno-patologických javov na školách pred vypuknutím pandémie;
- identifikovať problematické oblasti za účelom ich zohľadnenia pri tvorbe strategických a koncepčných dokumentov[2];
- skúmať príčiny a navrhnúť opatrenia na elimináciu negatívnych sociálno-patologických javov.

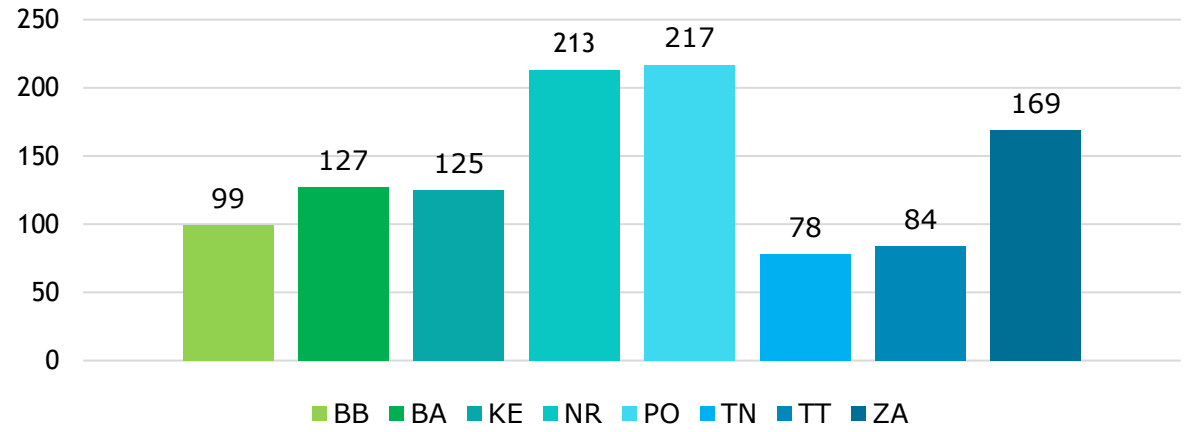
Výstupy vyhodnotené v nasledujúcich kapitolách sú limitované počtom otázok, ale aj metódou zberu. Vzhľadom na zdĺhavosť precíznejšej techniky zberu, akou je napríklad rozhovor (v rámci ktorého je možné respondentovi vysvetliť prípadné nejasné pojmy), považujeme výsledky dotazníkového prieskumu za objektívne, nakoľko máme za to, že anonymita respondentov zohrala v otvorenosti pri vypĺňaní dotazníka významnú úlohu. Odpovede sú zoradené tematicky, nie chronologicky. Celkovo dotazník obsahoval štyri otázky s možnosťou odpovede áno/nie a štrnásť otvorených otázok. Číselné údaje reprezentujú počet škôl, ktoré identifikovali prítomnosť konkrétneho javu – nereprezentujú teda jednotkový počet žiakov/študentov, z čoho možno predpokladať, že podstatne vyšší podiel žiakov/študentov je týmito negatívnymi javmi zasiahnutý.

V skratke možno zhodnotiť, že z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplýva nasledovné: menej ako pätina základných a stredných škôl na Slovensku neeviduje na svojej pôde žiadne negatívne sociálno-patologické javy. Násilné správanie, prejavy vandalizmu, ale aj sexuálneho obťažovania sú častejšie prítomné na základných školách, zatiaľ čo na stredných školách sa najčastejšie vyskytuje konzumácia alkoholu a drog, prejavy extrémizmua samovražedného správania. Najvyššia koncentrácia prítomnosti rozličných sociálno-patologických javov z hľadiska geografickej distribúcie je prítomná v Bratislavskom, Žilinskom, Trnavskom a Banskobystrickom kraji.

[1] Celkový počet všetkých základných a stredných škôl na Slovensku, 3 147 podľa štatistickej ročenky Centra vedecko-technických informácií SR.
[2] Primárne pre účely tvorby Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti do roku 2025, ale aj iných dokumentov.

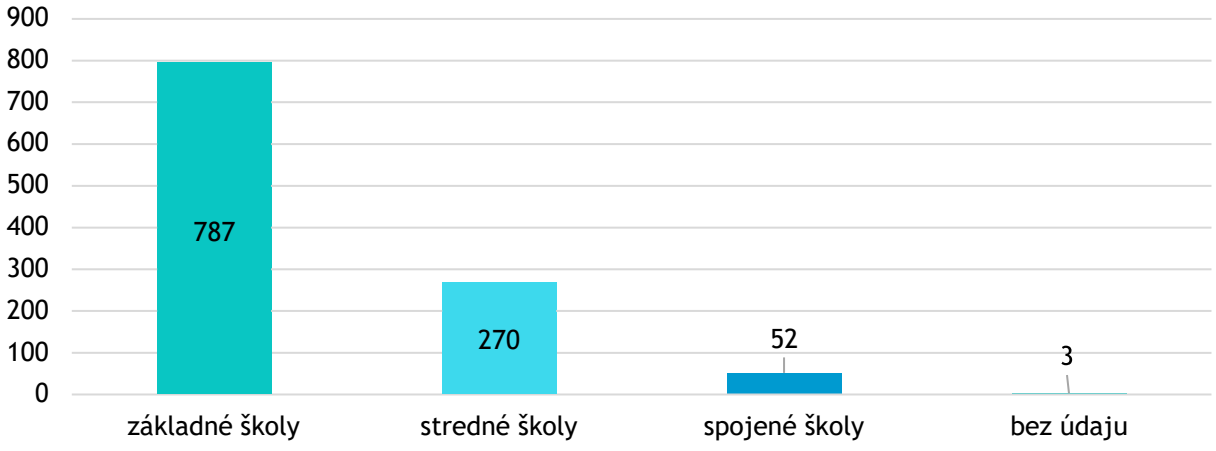
I. Štruktúra zúčastnených škôl

Na úvod dotazníkového prieskumu boli zástupcom zúčastnených základných a stredných škôl položené základné otázky, akými sú geografická lokalita, typ školy, zriaďovateľ a veľkosť školy. *Graf 1* znázorňuje počet zúčastnených škôl podľa jednotlivých krajov.

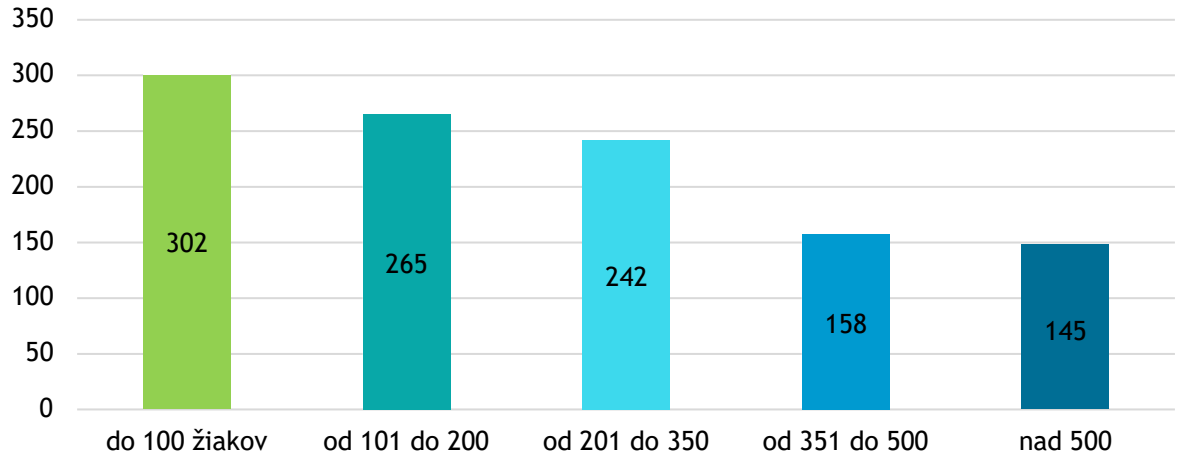
Graf 1: Zloženie zúčastnených škôl podľa kraja

Nakoľko otázka týkajúca sa typu školy bola otvorená, nebolo jednoznačne možné rozdeliť zúčastnené školy iba na základné a stredné. Pre účely vyhodnotenia dotazníka boli školy v zmysle odpovedí rozdelené do štyroch kategórií: a) **základné školy** (základná škola; špeciálna základná škola; základná škola s materskou školou); b) **stredné školy** (stredná odborná škola špeciálna stredná škola; gymnázium; škola umeleckého priemyslu; konzervatórium); c) **spojené školy** (spojená základná škola stredná škola a gymnázium; spojená škola; špeciálna základná škola a stredná škola; spojená základná školaa gymnázium; spojená škola s viacerými zložkami), nakoľko vekové rozpätie ich žiakova študentov nemožno kategorizovať napríklad len na povinnú školskú dochádzku; d) **bez údaju**, nakoľko išlo o anonymný prieskum, niektoré školy tento údaj neuviedli. Výsledné zloženie podľa typu škôl je zobrazené v *Grafe 2* nižšie.

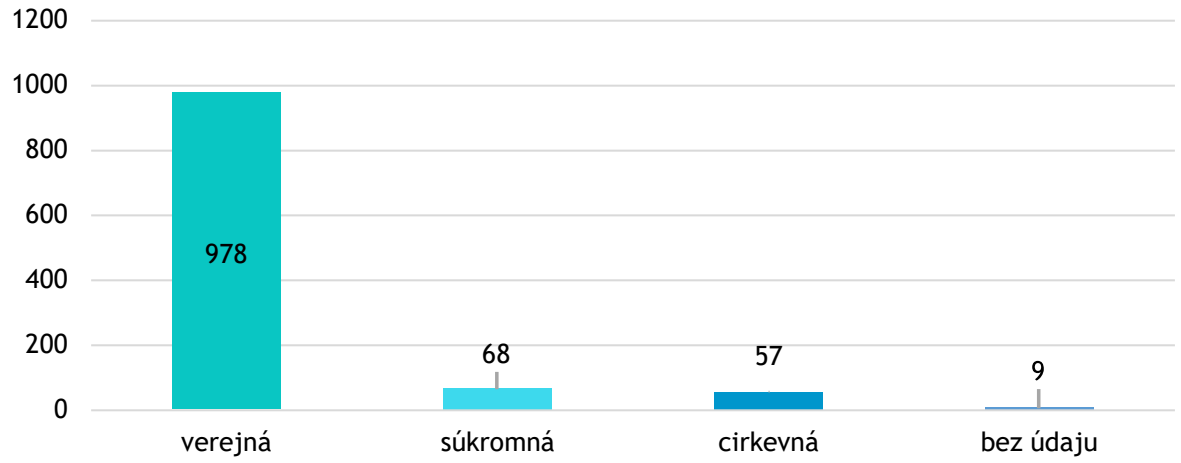
Graf 2: Zloženie zúčastnených škôl podľa typu školy

Pri odpovedi na otázku týkajúcu sa počtu žiakov alebo študentov bol výber možný spomedzi piatich možností. Najviac škôl možno kategorizovať ako malé, do sto žiakov - v 87,4 % pritom šlo o základné školy. V prípade kapacitne najväčších škôl nad päťsto žiakov/ študentov, 68,3 % tvorili základné školy. Kompletné výsledky sú zobrazené v *Grafe 3*.

Graf 3: Zloženie zúčastnených škôl podľa počtu žiakov/študentov

Do dotazníkového prieskumu sa zapojili školy spadajúce pod rôznych zriaďovateľov. Prevažnú väčšinu tvorili školy verejné (978), nasledovali školy súkromné (68) a školy cirkevné(57). Deväť zo zúčastnených škôl, ako je zobrazené v *Grafe 4*, sa rozhodlo tento údaj neuviesť.

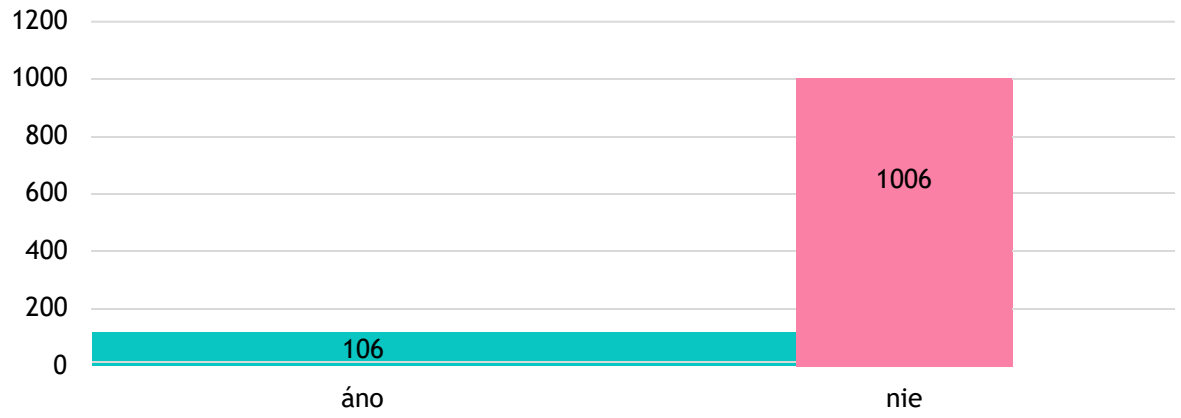

Graf 4: Zloženie zúčastnených škôl podľa zriaďovateľa

II. Špecializovaní odborní pracovníci

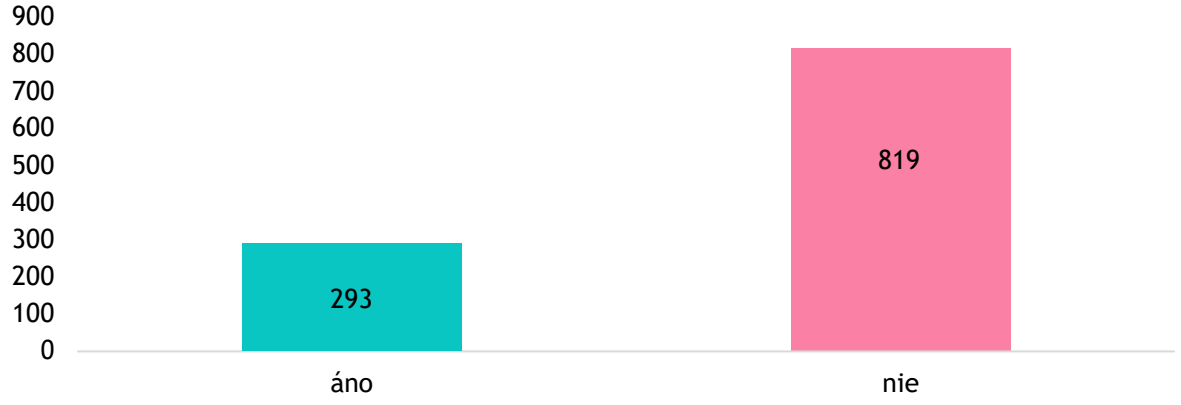
Dotazník v otázke č. 4. skúmal nasledovné: *„Má Vaša škola vytvorené miesto sociálneho pedagóga? V prípade, že je miesto sociálneho pedagóga vytvorené, je v súčasnosti obsadené?“*. Odpovede sú zobrazené v *Grafe 5*.

Prevažná väčšina škôl (90,5 %) nemá vytvorené alebo obsadené miesto sociálneho pedagóga. Niektoré z týchto škôl ďalej uviedli, že by pozíciu sociálneho pedagóga chceli obsadiť, avšak si ich po finančnej stránke nemôžu dovoliť zamestnať. Ďalšie školy uviedli, že sociálnu podporu poskytujú prostredníctvom školského psychológa alebo dané pozície sú suplované výchovnými poradcami, prípadne, že vzniknuté problémy riešia s centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „CPPPaP“).

Graf 5: Vytvorené/obsadené miesto sociálneho pedagóga

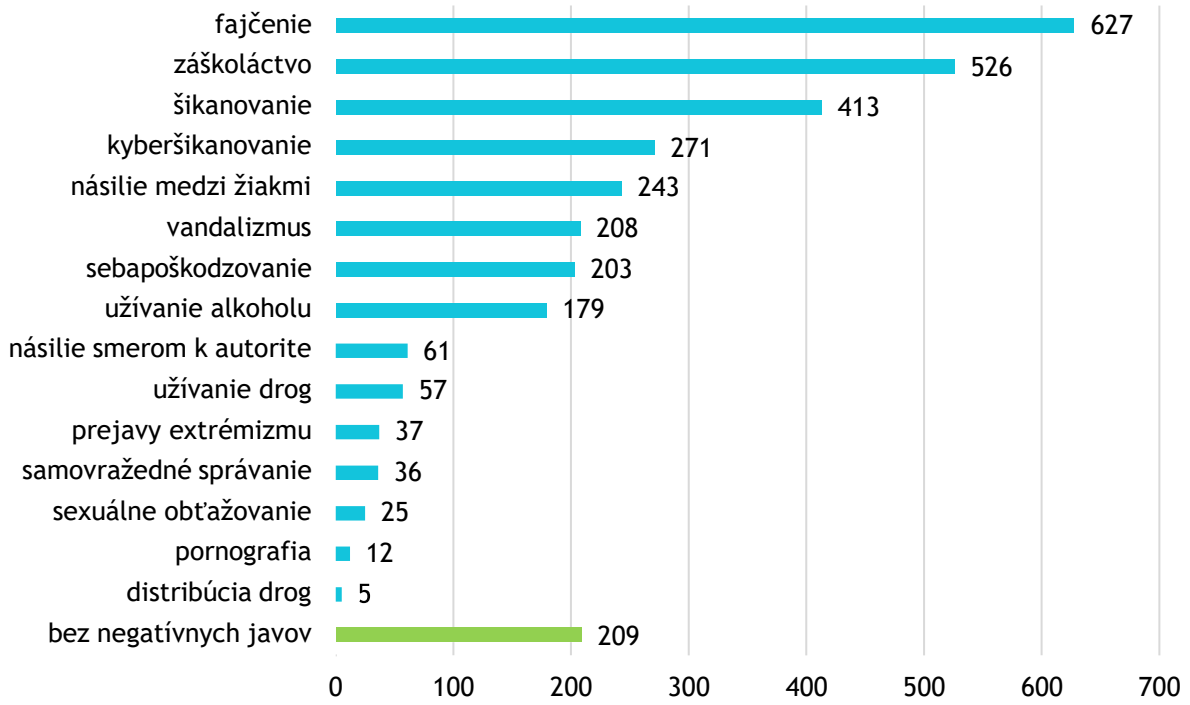
V rámci otázky č. 5 dotazník skúmal nasledovné: *„Má Vaša škola vytvorené miesto školského psychológa? V prípade, že je miesto školského psychológa vytvorené, je v súčasnosti obsadené?“*. Odpovede zobrazené v *Grafe 6* zobrazujú, že štvrtina škôl, čo predstavuje 26,3 %, malo pozíciu školského psychológa v školskom roku 2019/2020 vytvorenú alebo obsadenú. Sedem z nich má pritom miesto školského psychológa obsadené len na čiastočný (20 až 50 %-ný) úväzok. Niektoré školy opätovne ako pri predchádzajúcej otázke priblížili, že síce psychológa nemajú, ale spolupracujú s CPPPaP, či externými psychológmi z CPPPaP.

Graf 6: Vytvorené/obsadené miesto školského psychológa

III. Prítomnosť sociálno-patologických javov

Dotazník v otázke č. 1 skúmal nasledovné: *„S ktorými sociálno-patologickými javmi ste sa stretli v školskom roku 2019/2020 u Vás na škole?“*. Odpovede zobrazené v *Grafe 7* môžu byť aj kumulatívne.

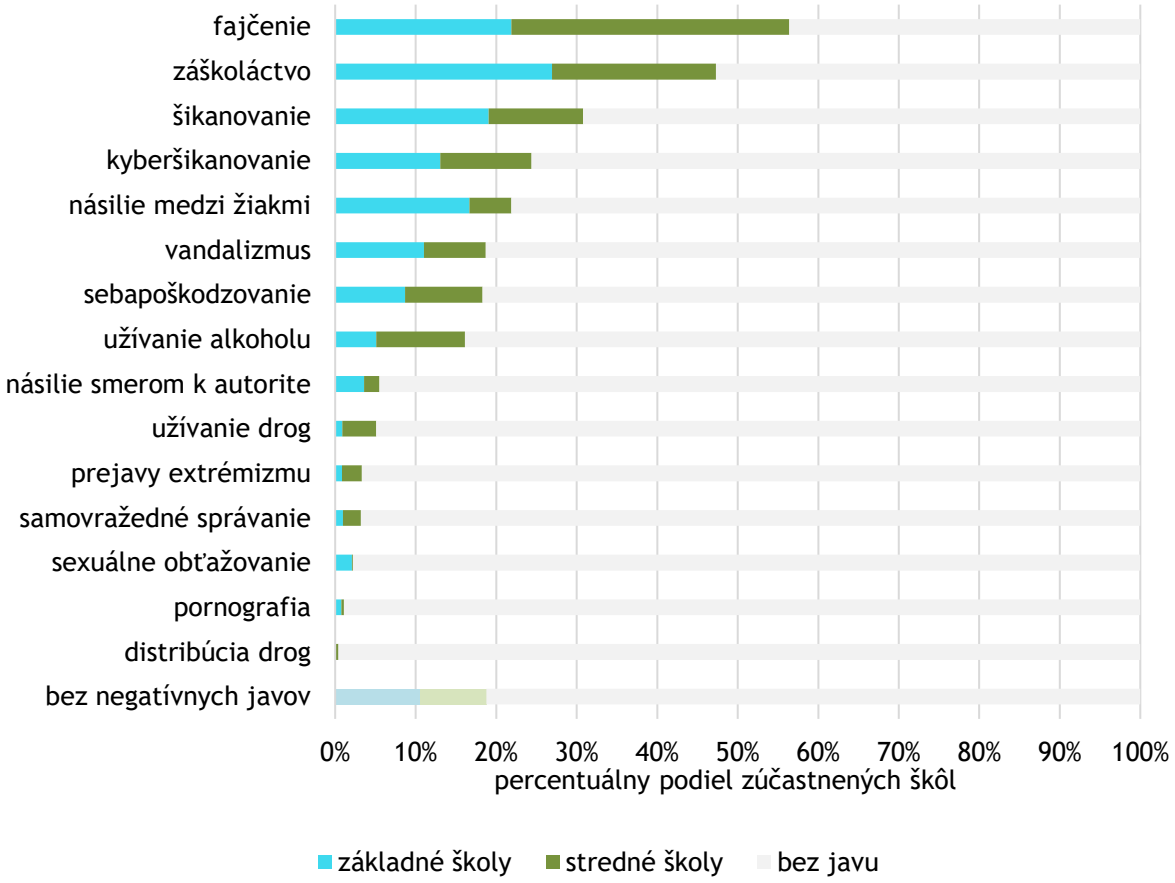
Graf 7: Sociálno-patologické javy prítomné v slovenských školách

Z odpovedí škôl je zrejmé, že v školskom roku 2019/2020 boli tromi **najčastejšími negatívnymi prejavmi správania žiakov fajčenie (56,4 %), záškoláctvo (47,3 %)a šikanovanie na 343 školách (30,8 %)**. Značne zastúpené boli aj kyberšikanovanie (24,4 %), násilie medzi žiakmi (21,9 %) a vandalizmus (18,7 %). Tesne za nimi nasledovalo sebapoškodzovanie (18,3 %) a užívanie alkoholu (16,1 %). **S násilím smerom k autorite sa stretlo 5,5 % škôl, čo predstavuje až 61 zo zúčastnených škôl, pričom 50 z nich tvorili základné školy.** Prejavy extrémizmu boli zaznamenané na 37 školách, pričom polovicu tvorili základné a polovicu stredné školy. S užívaním drog žiakmi a študentmi má skúsenosť 5,1 % škôl, zatiaľ čo s distribúciou drog 0,4 %. Samovražedné správanie zaznamenali v 3,2 % škôl, so sexuálnym obťažovaním (2,2 %) a prechovávaním a rozširovaním pornografického materiálu sa stretlo 1,1 % škôl.

Celkovo 209 zúčastnených škôl, čo predstavuje 18,8 % (159 základných, 38 stredných, 12 spojených) **uviedlo, že sa v danom školskom roku nestretlo so žiadnymi sociálno-patologickými javmi.**

Niektoré školy využili možnosť „iné“ a identifikovali nasledujúce prejavy, ktoré by nemali zostať bez povšimnutia: krádeže, nenávistné prejavy (všeobecne) a vyhrážanie sa, závislosť na sociálnych sieťach (netolizmus), fotografovanie a nahrávanie pedagógov na vyučovaní.

Pomer prítomných sociálno-patologických javov k pomeru zúčastnených základných a stredných škôl je graficky znázornený v *Grafe 8*.

Graf 8: Sociálno-patologické javy prítomné v slovenských školách

Z grafu je zrejmé, že fajčenie, užívanie alkoholu, užívanie drog, distribúcia drog, prejavy extrémizmu a samovražedné správanie **prevažujú na stredných školách**, zatiaľ čo **negatívne sociálno-patologické javy ako** násilie medzi žiakmi, násilie smerom k autorite, šikanovanie, vandalizmus, prechovávanie a rozširovanie pornografického materiálu, či sexuálne obťažovanie **sú vo väčšej miere prítomné na základných školách**. Všetky **sociálno-patologické javy** z otázky č. 1 sú bližšie špecifikované v rámci podkapitol tohto textu, pričom údaje prezentované v tabuľkách predstavujú proporčné zastúpenie sociálno- patologických javov naprieč krajmi, nakoľko zastúpenie krajov variovalo.

3.1 Záškoláctvo, tehotenstvo, sociálno-právna ochrana detí a sociálna kuratela

Z odpovedí na prvú otázku vyplynulo, že viac než polovica zúčastnených škôl (konkrétne 526) má problémy so záškoláctvom žiakov/študentov. Najväčšie problémy so záškoláctvom sú v Košickom, Trnavskom a Banskobystrickom kraji.

Záškoláctvo - Výstupy z otázky č. 1

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
526 (**47,3 %**)	371	126	27	2

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	65 škôl (51,5%)	51 škôl (40,2%)	69 škôl (55,2%)	108 škôl (50,7 %)	99 škôl (45,6 %)	29 škôl (37,2%)	45 škôl (53,6%)	60 škôl (35,5%)
ZŠ	48	30	50	78	72	21	38	34
SŠ a G	14	16	15	28	20	7	3	22
spojené	3	5	3+1	2	7	0	3+1	4

Tabuľka 1 - záškoláctvo

Účastníci mali možnosť konkretizovať prípady záškoláctva v otázke č. *2: „Eviduje škola prípady záškoláctva nad 60 vyučovacích hodín v školskom roku 2019/2020 pri jednom žiakovi?“*. Celkovo 297 zúčastnených škôl malo minimálne jedného žiaka alebo študenta s viac ako 60 vymeškanými neospravedlnenými hodinami. Záškoláctvo nad 60 hodín je najviac rozšírené u žiakov a študentov na školách v Banskobystrickom, Nitrianskom a Košickom kraji. V prípade stredných škôl ide výlučne o stredné odborné školy.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
297 (**26,7 %**)	224	58	14	1

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	47 škôl (47,5 %)	25 škôl (19,7 %)	40 škôl (32,0 %)	69 škôl (32,4 %)	60 škôl (27,6 %)	9 škôl (11,5 %)	24 škôl (28,6 %)	23 škôl (13,6 %)
ZŠ	36	17	33	56	46	5	20	11
SŠ a G	8	6	7	12	9	4	2	10
spojené	3	2	0	1	5	0	1+1	2

Tabuľka 2 – záškoláctvo (viac ako 60 hodín)

Otázka č. 3 bola formulovaná nasledovne: *„Dopustil sa Váš žiak/žiaci takého činu/činov v školskom roku 2019/2020, kedy musela Vaša škola zapojiť aj políciu a sociálno-právnu ochranu detí a sociálnu kuratelu?“*. Najčastejšie prípady, pre ktoré školy kontaktovali políciu a/alebo sociálno-právnu ochranu detí a sociálnu kuratelu, boli prípady záškoláctva, šikanovania a kyberšikanovania, domáceho násilia, zanedbávania starostlivosti zo strany zákonných zástupcov, ale aj krádeže, podvody, výtržnosti, prípady sebapoškodzovania, či útok na učiteľa. Z celkového počtu 174 škôl päť uviedlo, že majú vedomosť, že ich žiak/študent bol riešený políciou pre spáchanie trestného činu alebo priestupku mimo školy. K najvyššiemu podielu činov, pre ktoré musela škola kontaktovať políciu alebo sociálno-právnu ochranu detí a sociálnu kuratelu, došlo v Banskobystrickom, Nitrianskoma Bratislavskom kraji. V drvivej väčšine pritom šlo o prípady riešené v rámci základných škôl (149 prípadov – 86,1 % pozitívnych odpovedí zúčastnených).

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
173 (**15,6 %**)	149	16	8	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	23 škôl (23,2 %)	20 škôl (15,7 %)	12 škôl (9,6 %)	49 škôl (23 %)	28 škôl (12,9 %)	11 škôl (14,1 %)	10 škôl (11,9 %)	20 škôl (11,8 %)
ZŠ	18	17	11	45	24	8	10	16
SŠ a G	3	3	1	3	0	3	0	3
spojené	2	0	0	1	4	0	0	1

Tabuľka 3 - záškoláctvo (polícia a kuratela)

V rámci dotazníkového prieskumu figurovala aj otázka č. 14 „*Čo považujete za prekážku pri odhaľovaní násilia páchaného na deťoch dospelou osobou a medzi deťmi navzájom?*“, na ktorú respondenti reagovali z hľadiska svojej profesionálnej praxe, ale aj subjektívneho vnímania možných prekážok. Odpovede, ktoré môžu byť aj kumulatívne, sú zobrazené v *Grafe 9*.

Graf 9: Prekážky pri odhaľovaní násilia páchaného na deťoch

Najvýznamnejšiu rolu pri odhaľovaní násilia páchaného na deťoch podľa respondentov zohráva strach obete. Nakoľko išlo o otvorenú otázku, niektorí respondenti využili priestor na popísanie vlastných skúseností, ako napríklad: netrestanie agresorov, procesné prieťahy, vyťaženosť/pomalosť úradov, chýbajúci koncept riešenia tejto problematiky na strane štátu a zdĺhavé riešenie zo strany úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Niektorí vyjadrili presvedčenie, že vážna situácia detí je braná na ľahkú váhu a v podstate sa nevyrieši, pretože agresori zostávajú bez trestu. Iní argumentujú, že kompetencie škôl sú nedostatočné. Spôsob, akým majú postupovať, im je nejasný, prípadne, že zákonný postupje samotnou prekážkou pri odhaľovaní násilia páchaného na deťoch.

Otázka č. 8 *„Vyskytlo sa na Vašej škole v školskom roku 2019/2020 tehotenstvo neplnoletej žiačky?“* mala za cieľ zmapovať situáciu na školách vo vzťahu k tehotenstvám mladistvých. Tehotenstvo neplnoletej žiačky (do 18 rokov) sa v školskom roku 2019/2020 najčastejšie vyskytovalo v Banskobystrickom kraji, nasledoval Prešovský a Nitriansky kraj. Alarmujúce je zistenie, že základné školy tvoria viac než polovicu z nich, a to konkrétne v 59,1 % prípadov[3]. Počet 37 z týchto škôl pritom tvoria menšie školy s počtom žiakov od 101 do 350.Z dotazníkového prieskumu však z dôvodu formulácie otázky nie je zrejmé, koľko rokov tieto tehotné žiačky mali, ani či bola táto skutočnosť nahlásená príslušným orgánom.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
127 (**11,4 %**)	75	44	8	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	25 škôl (25,3 %)	5 škôl (3,9 %)	15 škôl (12,0 %)	26 škôl (12,2 %)	38 škôl (17,5 %)	4 škôl (5,1 %)	7 škôl (8,3 %)	7 škôl (4,1 %)
ZŠ	15	2	9	18	22	1	5	3
SŠ a G	8	3	6	8	12	3	0	4
spojené	2	0	0	0	4	0	2	0

Tabuľka 4 – tehotenstvo neplnoletej žiačky/študentky

3.2 Šikanovanie a kyberšikanovanie

Šikanovanie - Výstupy z otázky č. 1

S minimálne jedným prípadom šikanovania sa stretlo 413 zo zúčastnených škôl. Proporčný pomer prítomnosti šikanovania na základných a stredných školách indikuje, že **základné školy evidujú viac takýchto prípadov**, konkrétne 61,9 % z nich, v porovnaní s 38,1 % stredných škôl. Šikanovanie je najviac zastúpené na školách v Trnavskom, Žilinskoma Banskobystrickom kraji.

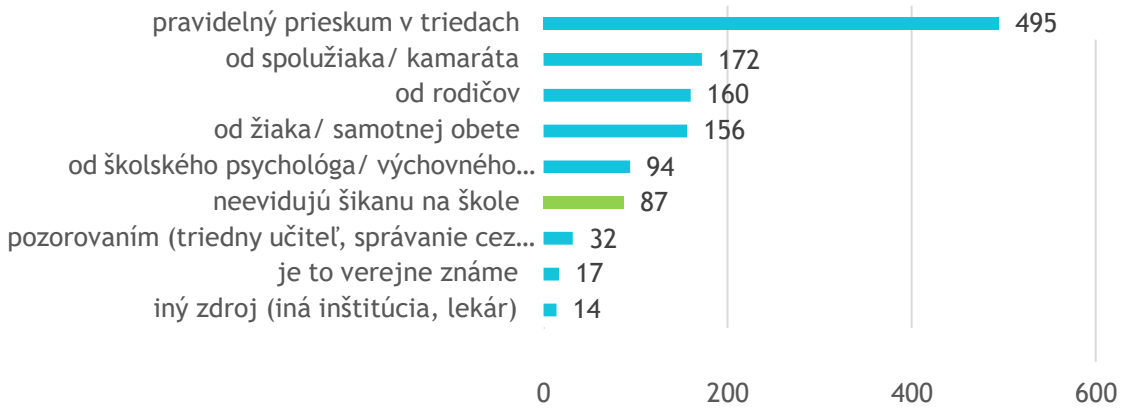
Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
413 (**37,1 %**)	330	61	20	2

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	34 škôl (34,3 %)	50 škôl (39,4 %)	35 škôl (28 %)	77 škôl (36,2 %)	67 škôl (30,9 %)	38 škôl (5,1 %)	39 škôl (48,7 %)	73 škôl (43,2 %)
ZŠ	27	38	29	65	52	32	34	53
SŠ a G	6	8	3	10	10	6	1	17
spojené	1	4	2 + 1	2	5	0	3 + 1	3

Tabuľka 5 – šikanovanie

[3]Správa Národného centra zdravotníckych informácií „Starostlivosť o rodičku a novorodenca v Slovenskej republike 2019“ štatisticky mapuje počet pôrodov podľa veku rodičky. V roku 2019 došlo k 38 pôrodom vo vekovej kategórii od 10 do 14 rokov veku rodičky a k 1 249 pôrodom vo vekovej kategórii od 15 do 17 rokov veku rodičky. Štatistika ďalej uvádza, že až 289 rodičiek vo vekovej kategórii 10 – 17 rokov nemalo ukončenú základnú školu.

Spôsob, akým sa školy dozvedajú o prípadoch šikanovania, bol predmetom otázky č. 14: *„Ako sa dozvedáte o šikanovaní žiaka?“*. Najčastejšie ide o zisťovanie prostredníctvom pravidelného prieskumu v triedach. Nasleduje možnosť od spolužiaka alebo kamaráta obete, od rodičov obete, prípadne od samotnej detskej obete.

Graf 10: Zdroje informácií o šikanovaní

Kyberšikanovanie - Výstupy z otázky č. 1

Prítomnosť kyberšikanovania na školách uviedli najčastejšie v Bratislavskom, Žilinskoma Košickom kraji. Pomer prítomnosti kyberšikanovania na základných (53,6 %) a stredných (46,4 %) školách je takmer vyrovnaný, s miernou prevahou na základných školách.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
271 (**24,4 %**)	75	44	8	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	18 škôl (18,2 %)	46 škôl (36,2 %)	36 škôl (28,8 %)	48 škôl (22,5 %)	33 škôl (15,2 %)	19 škôl (5,1 %)	21 škôl (26,9 %)	50 škôl (29,6 %)
ZŠ	12	34	25	38	23	15	18	36
SŠ a G	4	9	9	9	6	4	1	12
spojené	2	3	1 + 1	1	4	0	1 + 1	2

Tabuľka 6 - kyberšikanovanie

3.3 Sebapoškodzovanie a samovražedné správanie

Sebapoškodzovanie - Výstupy z otázky č. 1

Prítomnosť sebapoškodzovania na školách uviedli najčastejšie v Bratislavskom, Žilinskom a Banskobystrickom kraji. Napriek tomu, že oficiálne štatistiky mapujúce tento negatívny jav neexistujú, z odpovedí dotazníkového prieskumu je evidentné, že so sebapoškodzovaním má skúsenosť veľký podiel slovenských škôl. **O niečo častejšie, v pomere 52,6 % k 47,4 %, je sebapoškodzovanie prítomné na stredných školách** (čo predstavuje 20 % zo

zúčastnených stredných škôl), než na základných školách (čo predstavuje 17,9 % zo zúčastnených základných škôl).

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
203 (**18,3 %**)	141	49	12	1

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	23 škôl (23,2 %)	41 škôl (32,3 %)	12 škôl (9,6 %)	43 škôl (20,2 %)	15 škôl (6,9 %)	14 škôl (17,9 %)	15 škôl (17,9 %)	40 škôl (23,7 %)
ZŠ	17	28	8	30	10	10	10	28
SŠ a G	5	10	3	11	3	4	2	11
spojené	1	3	0 + 1	2	2	0	3	1

Tabuľka 7 – sebapoškodzovanie

Samovražedné správanie - Výstupy z otázky č. 1

Čo sa týka prítomnosti prejavov samovražedného správania, **stredoškoláci sú ohrozenejšou skupinou** (70 %) než žiaci základných škôl (30 %). Zo všetkých zúčastnených škôl, 5,6 % stredných škôl indikovalo prítomnosť týchto prejavov u svojich študentov, kým v prípade základných škôl šlo o 2,4 % z nich. Aj preto, napriek zdanlivo nízkemu počtu škôl s identifikovanými prejavmi samovražedného správania žiakov a študentov, vyššie uvedené zistenia uvádzame ako veľmi závažné. Prítomnosť samovražedného správania na školách uviedli najčastejšie v Bratislavskom, Žilinskom a Banskobystrickom kraji.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
36 (**3,2 %**)	19	15	2	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	5 škôl (5,1 %)	7 škôl (5,5 %)	4 školy (3,2 %)	8 škôl (3,8 %)	1 škola (0,5 %)	2 školy (2,6 %)	0 škôl (0 %)	9 škôl (5,3 %)
ZŠ	4	2	0	7	1	0	0	5
SŠ a G	1	3	4	1	0	2	0	4
spojené	0	2	0	0	0	0	0	0

Tabuľka 8 – samovražedné správanie

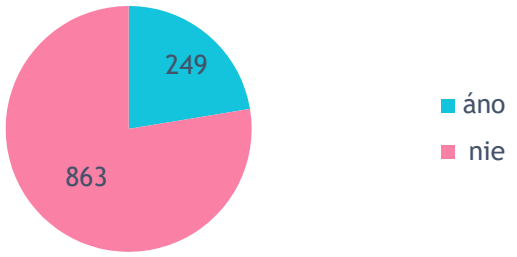
Pre porovnanie v *Tabuľke 9* uvádzame informácie zo štatistických ročeniek Národného centra zdravotníckych informácií za roky 2019 a 2020, v ktorých sú uvedené počty samovrážd a samovražedných pokusov detí a mladistvých.

Rok/ veková kategória	Počet samovrážd		Počet samovražedných pokusov	
	0 - 14	15 - 19	0 - 14	15 - 19
2019	2	14	41	89
2020	1	11	30	90

Tabuľka 9 – údaje NCZI: samovražedné správanie

3.4 Obchodovanie s ľuďmi

Úvodná otázka do problematiky obchodovania s ľuďmi bola všeobecnejšia, nakoľko jej cieľom bolo zisťovanie povedomia (riaditeľov) škôl o tomto negatívnom fenoméne. Formulácia otázky č. 9 znela nasledovne: „*Stretli ste sa niekedy s pojmom obchodovanie s ľuďmi v praxi?*“. Zo všetkých opýtaných sa s pojmom obchodovanie s ľuďmi v praxi stretlo celkovo 249 z 1 112 zúčastnených na prieskume – pomer je zobrazený v *Grafe 11* nižšie.

Graf 11: odpoveď na otázku č. 9

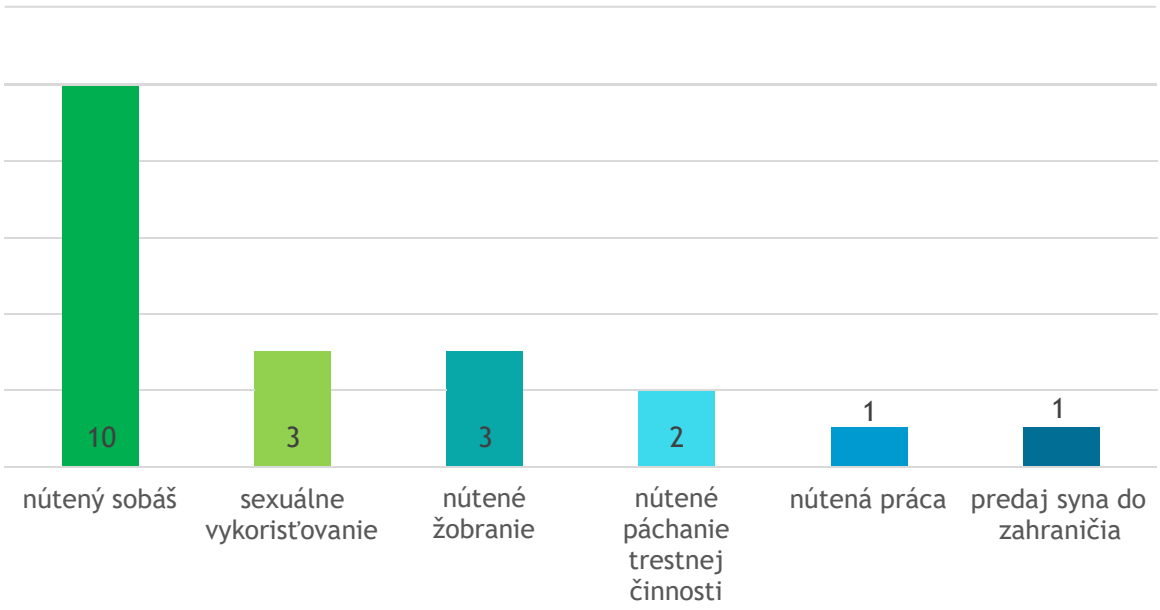
Otázka č. 10 následne zisťovala, či v danom školskom roku boli detské obete obchodovania s ľuďmi aj ich žiakmi/študentmi prostredníctvom nasledujúcej formulácie: „*Máte vedomosť o tom, že by sa niekto zo žiakov/študentov stal obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi?*“. Celkovo osemnásť škôl uviedlo, že má vedomosť o tom, že sa niekto zo žiakov/študentov stal obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi. Obeťami tohto trestného činu mali byť najmä žiaci/žiačky základných škôl. Z výsledkov vyplýva, že žiadenkraj nie je imúnny voči tomuto typu trestnej činnosti na neplnoletých občanoch. Trnavský, Nitriansky a Banskobystrický kraj evidujú najvyšší podiel týchto obetí. Vzhľadom na fakt, želen 249 respondentov (otázka č. 10) sa s pojmom obchodovanie s ľuďmi v praxi stretlo, je možné domnievať sa, že potenciálnych detských a mladistvých obetí bolo/je viac.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
18 (**1,6 %**)	13	2	2	1

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	2 školy	1 škola	1 škola	6 škôl	3 školy	1 škola	3 školy	1 škola

Tabuľka 10 – obchodovanie s ľuďmi

Najrozšírenejšou formou obchodovania s ľuďmi (*Graf 12*), v rámci osemnástich škôl, ktoré v zmysle predchádzajúcej otázky mali vedomosť o tom, že sa niekto z ich žiakov/študentov stal obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi, **bol nútený sobáš v duchu tradíciía zvyklostí**. Nasledovalo sexuálne vykorisťovanie vo forme nútenej prostitúcie, či za účelom pornografie a nútené žobranie. V jednom prípade škola uviedla, že matka predala otcovi syna do zahraničia za finančnú odmenu.

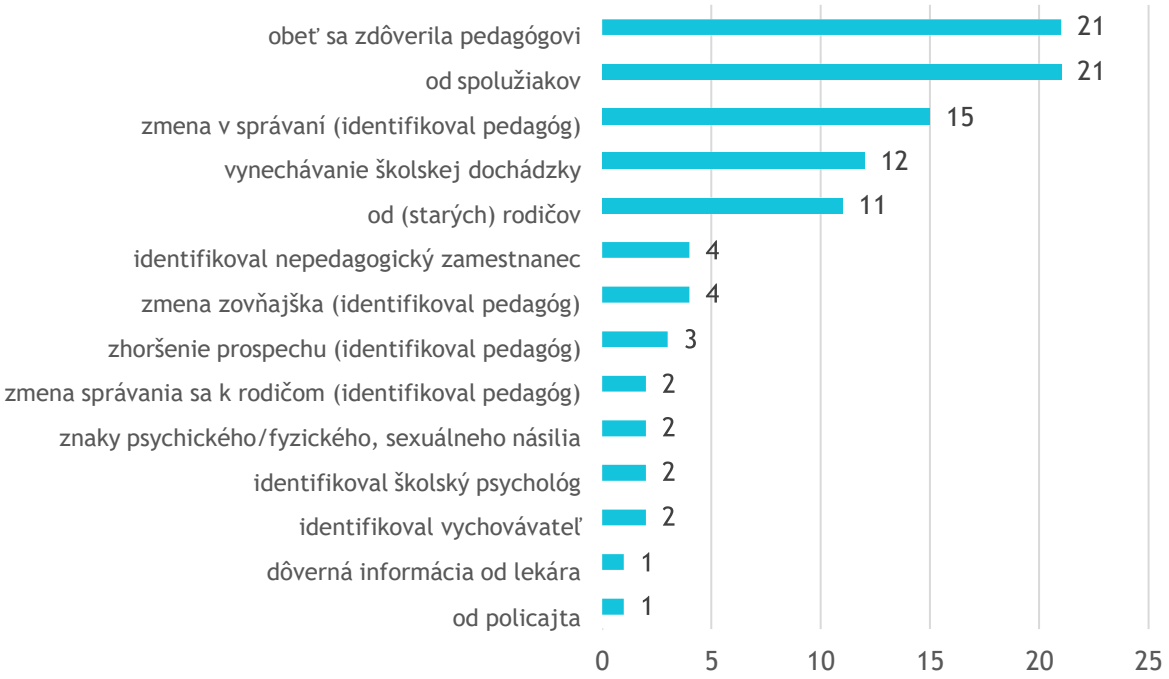

Graf 12: Forma trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi

Spôsoby, akými sa o tomto type trestnej činnosti školy dozvedeli, vyplývajú z odpovedí na otázku č. 11 „*Ako ste sa dozvedeli o tom, že sa dieťa/žiak stal/o obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi?*“. Celkovo na ňu odpovedalo 65 zo všetkých participujúcich škôl, z toho 17 (z osemnástich), ktoré v rámci odpovedí na predchádzajúcu otázku č. 10 odpovedali, že ich žiak/žiačka boli obeťou obchodovania s ľuďmi. Jedna základná škola z Prešovského kraja, v ktorej sa o detskej obeti obchodovania s ľuďmi dozvedeli od rodičov obete uviedla, že nemá vedomosť, ako sa vo veci postupovalo.

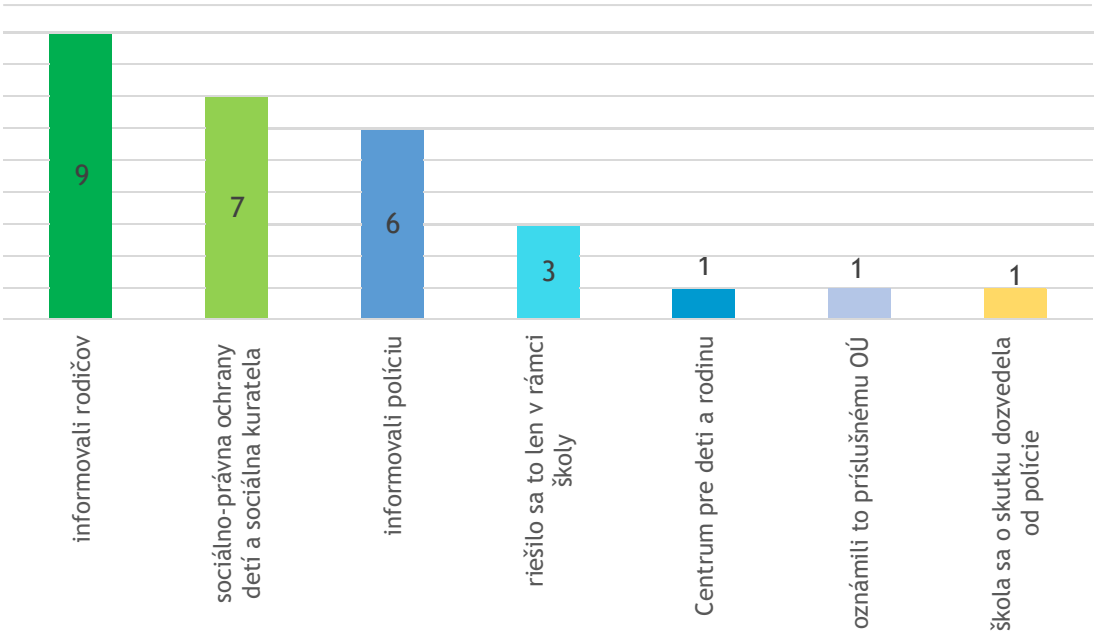
Nakoľko osemnásť škôl identifikovalo obete obchodovania s ľuďmi v rámci *otázky č. 10*, zaujímali sme sa o spôsoby, akými sa o tomto trestnom čine dozvedeli. Najčastejšie to bol práve pedagóg, komu sa buď obeť zverila (takmer štvrtina prípadov), alebo kto na základe pozorovaných zmien u dieťaťa identifikoval, že niečo nie je v poriadku. Išlo napríklad o vynechávanie školskej dochádzky, zmeny v správaní (smútok), zmeny v obliekaní v zmysle tradícií. **Triedny kolektív zohráva v odhaľovaní tohto druhu trestnej činnosti významnú rolu, nakoľko až v polovici prípadov to boli práve spolužiaci obete, ktoré o čine informovali pedagógov**.

V *Grafe 13* sú zaznamenané kumulatívne odpovede všetkých 65 škôl, z ktorých je zrejmé, že medzi tri najčastejšie spôsoby dozvedania sa o tomto type trestnej činnosti páchanej na deťoch patrí zdôverenie sa obete pedagógovi alebo spolužiakovi/spolužiačke, identifikácia zmeny v správaní pedagógom (napríklad prejavmi ako smútok, zníženie koncentrácie, známky napätia a stresu). Ďalej sú to rodičia a starí rodičia žiakov/študentov, ktorí môžu upovedomiť školu o takom čine, prípadne pedagógovia identifikujú, že sa niečo deje na základe prejavov jednotlivcov, akými môže byť napríklad vynechávanie školskej dochádzky.

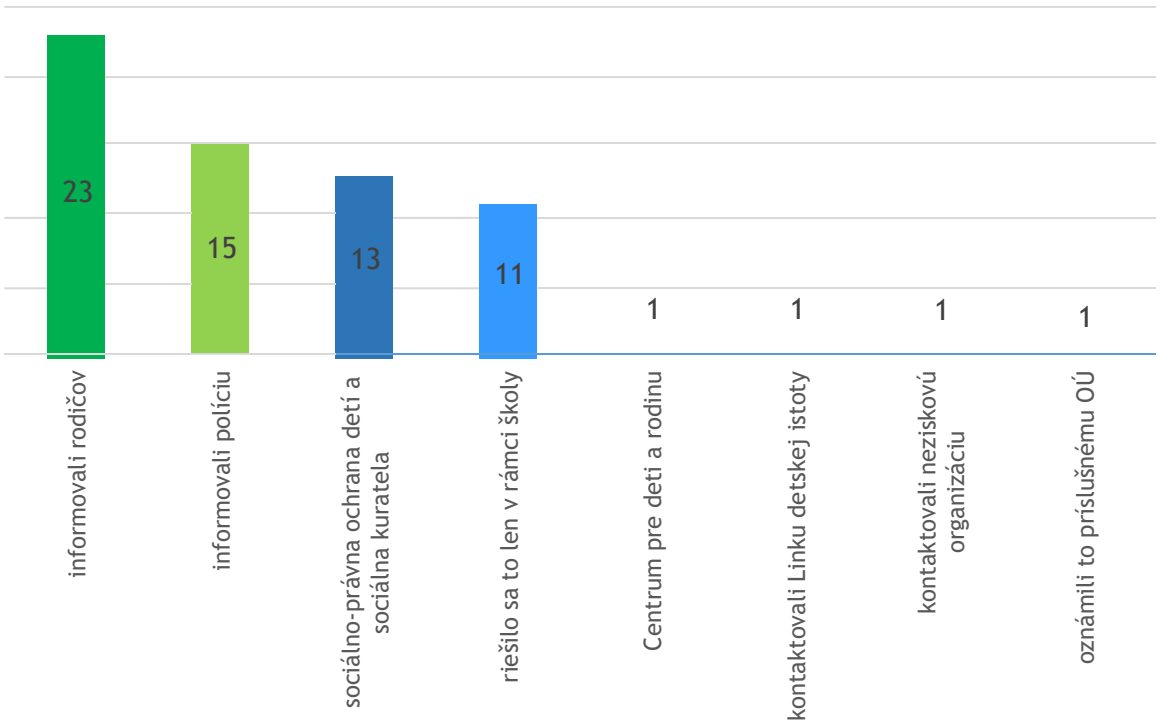
Graf 13: Ako sa školy dozvedeli, že žiak/študent je obeťou obchodovania s ľuďmi

Nakoľko ide o trestný čin, v otázke č. 12 museli respondenti odpovedať na otázku: „*Ako ste postupovali v prípade, že ste mali o tejto skutočnosti vedomosť*?“. Osemnásť škôl, v ktorých sa vyskytli obete obchodovania s ľuďmi postupovali tak, ako je zobrazené v *Grafe 14*. V dvoch prípadoch sa pritom takýto čin riešil len v rámci školy a v troch prípadoch informovaním rodičov, pričom štyri školy identifikovali obete núteného sobáša v duchu tradícií a jedna škola prípad núteného žobrania žiaka.

Graf 14: Postupy škôl, ktoré identifikovali obete (obchodovanie s ľuďmi)

Odpovede zvyšných 47 škôl by nemali zostať bez povšimnutia, a to napriek tomu, že sa na *otázku č. 10* rozhodli neodpovedať, avšak využili možnosť odpovede na otázku, ako postupovali, čo zvyšuje predpoklad, že detských obetí bolo v školskom roku 2019/2020 podstatne viac. Údaje týchto škôl, ktoré môžu byť aj kumulatívne, sú preto zobrazené v *Grafe 15* nižšie.

Graf 15: Postupy ostatných škôl (obchodovanie s ľuďmi)

Najohrozenejšou skupinou na základe výstupov dotazníkového prieskumu sú žiaci a žiačky základných škôl (57,9 %) z Trnavského, Prešovského a Nitrianskeho kraja.

3.5 Násilie a vandalizmus

Násilie medzi žiakmi - Výstupy z otázky č. 1

Násilie medzi žiakmi je podstatne prítomnejšie na základných školách (v pomere základné školy predstavujú až 76,2 % v porovnaní k 23,8 % stredných škôl). Násilie medzi žiakmi je najčastejšie prítomné na školách v Trnavskom, Prešovskom a Trenčianskom kraji. Opäť je potrebné zdôrazniť, že jednotlivé číselné údaje v *Tabuľke 10* nehovoria o počte prípadov, ale o počte škôl, ktoré sa v školskom roku 2019/2020 stretli s minimálne jedným prípadom násilia medzi žiakmi, čiže incidentov mohlo byť reálne násobne viac.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
243 (**21,9 %**)	203	16	13	1

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	23 škôl (23,2 %)	28 škôl (22 %)	19 škôl (15,2 %)	39 škôl (18,3 %)	59 škôl (27,2 %)	19 škôl (24,4 %)	26 škôl (31 %)	30 škôl (17,8 %)
ZŠ	19	25	19	35	50	18	22	25
SŠ a G	2	1	0	4	2	1	1	5
spojené	2	2	0	0	7	0	2 + 1	0

Tabuľka 11 – násilie medzi žiakmi

Násilie smerom k autorite - Výstupy z otázky č. 1

Násilie smerom k autorite bolo prítomné na 5,5 % škôl zúčastnených na dotazníkovom prieskume, celkovo teda na 61 školách. Proporčne ide o dvojtretinové zastúpenie základných škôl pred strednými školami. Najčastejšie prípady takéhoto správania sú v Banskobystrickom, Prešovskom a Nitrianskom kraji.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
61 (**5,5 %**)	50	8	3	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	9 škôl (9,1 %)	6 škôl (4,7 %)	4 školy (3,2 %)	12 škôl (5,6 %)	18 škôl (8,3 %)	3 školy (3,8 %)	4 školy (4,8 %)	6 škôl (3,6 %)
ZŠ	8	4	4	10	15	2	3	4
SŠ a G	0	2	0	2	2	1	0	1
spojené	1	0	0	0	1	0	1	1

Tabuľka 12 – násilie smerom k autorite

Vandalizmus - Výstupy z otázky č. 1

Vandalizmus ako sociálno-patologický jav je pomerne častý na slovenských školách. Celkovo ho za prítomný označilo 208 škôl, čo predstavuje 18,7 % zo všetkých zúčastnených. Proporčné percentuálne zastúpenie pritom indikuje jeho frekventovanejšiu prítomnosť na základných (59,1 %), než stredných školách (40,9 %). Prítomnosť vandalizmu na školách respondenti uviedli najčastejšie v Bratislavskom, Trnavskom a Žilinskom kraji.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
208 (**18,7 %**)	164	36	8	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	16 škôl (16,2 %)	37 škôl (39,1 %)	12 škôl (9,6 %)	36 škôl (16,9 %)	41 škôl (18,9 %)	12 škôl (15,4 %)	19 škôl (22,6 %)	36 škôl (21,3 %)
ZŠ	16	24	11	30	29	10	17	27
SŠ a G	0	11	1	6	8	2	1	7
spojené	0	2	0	0	4	0	1	2

Tabuľka 13 – vandalizmus

3.6 Extrémizmus

Extrémizmus - Výstupy z otázky č. 1

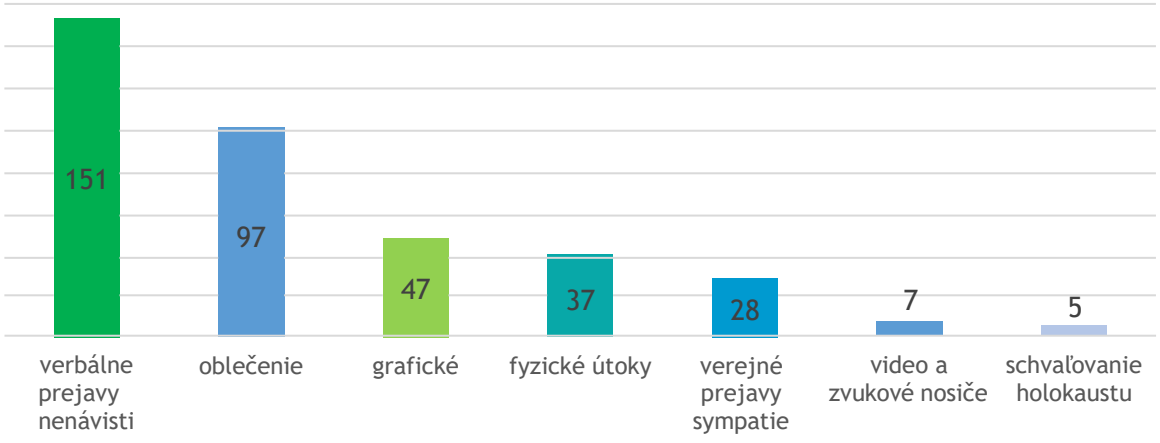
Prejavy extrémizmu ako negatívny sociálno-patologický jav označilo 37 škôl (3,3 %). Túto možnosť označilo osemnásť základných a osemnásť stredných škôl, čo však proporčne k zastúpeniu týchto typov škôl v dotazníkovom prieskume (ako aj ich počet v rámci Slovenskej republiky) pripisuje jednoznačnú prevahu extrémizmu na stredných školách (74,4 %).

Typ školy/ celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
37 (**3,3 %**)	18	18	1	0

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	4 školy (4 %)	6 škôl (4,7 %)	1 škola (0,8 %)	7 škôl (3,3 %)	6 škôl (2,8 %)	3 školy (3,8 %)	2 školy (2,4 %)	8 škôl (4,7 %)
ZŠ	1	1	1	4	5	1	2	3
SŠ a G	3	4	0	3	1	2	0	5
spojené	0	1	0	0	0	0	0	0

Tabuľka 14 - extrémizmus

Identifikácia extrémizmu ako prítomného negatívneho sociálno-patologického javu v rámci odpovedí na otázku č. 1 (vyššie) nekorešponduje s výsledkami odpovedí v *Grafe 16* na otázku č. 16: *„Evidujete niektoré z nasledujúcich znakov extrémizmu alebo radikalizácie u žiakov Vašej školy?“*.

Graf 16: Znaky extrémizmu a radikalizácie

Celkovo až 291 škôl (26,2 % zo všetkých škôl zúčastnených na prieskume) odpovedalo, že v školskom roku 2019/2020 u svojich žiakov/študentov evidovalo niektorú z foriem extrémizmu. Najrozšírenejším znakom naprieč všetkými participujúcimi školami boli **verbálne prejavy nenávisti** vo forme posmeškov a verbálnych útokov na spolužiakov pre príslušnosť k inej rase, etniku alebo inej „odlišnosti“, ktoré tvorili 13,6 % prípadov. V 8,7 % šlo o vizuálne prejavy v podobe oblečenia (tričká a mikiny) s extrémistickou symbolikou, či

propagujúce extrémistické hudobné skupiny. Nasledovali grafické prejavy v podobe kresieb v zošitoch a držanie extrémistických tlačovín v podiele 4,2 %, čo predstavuje 47 škôl. Fyzické útoky a násilie, napríklad voči spolužiakom pre inú príslušnosť, rasu, pôvod, boli v školskom roku 2019/2020 zaznamenané na 37 školách (3,3 % prípadov). V troch prípadoch škola identifikovala extrémistické prejavy rodičov detí, tie však vyššie uvedený graf nereflektuje.

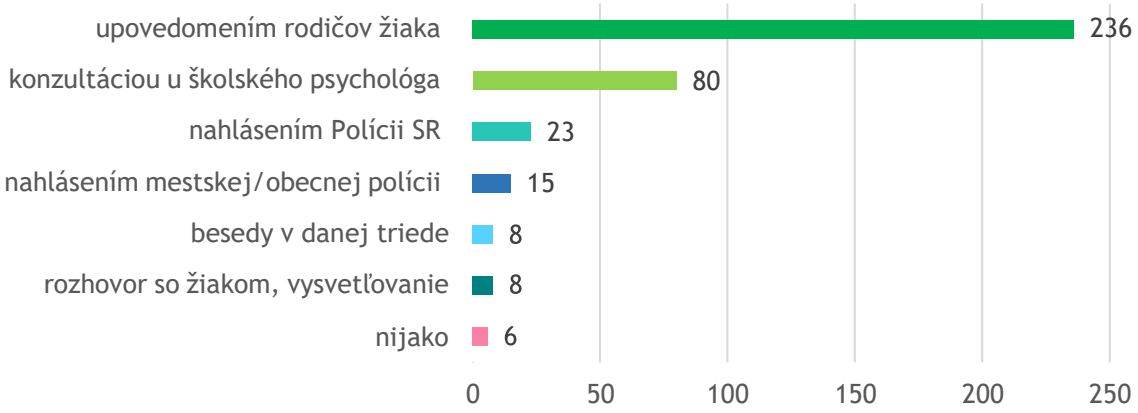
Tabuľka 15 približuje regionálne zastúpenie týchto prejavov extrémizmu naprieč slovenskými školami. Najviac prejavov extrémizmu bolo zaznamenaných v Trnavskom, Nitrianskom a Žilinskom kraji. Stredné školy tvoria proporčne 57,2 % z nich.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
291 (**26,2 %**)	193	86	10	2

Kraj	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA
celkom	26 škôl (26,3 %)	35 škôl (27,6 %)	35 škôl (28 %)	62 škôl (29,1 %)	39 škôl (18 %)	19 škôl (24,4 %)	26 škôl (31 %)	49 škôl (29 %)
ZŠ	15	19	12	45	25	15	23	29
SŠ a G	10	15	13	15	11	4	1	17
spojené	0	1	0	2	3	0	1	3

Tabuľka 15 - znaky extrémizmu

Vzhľadom na prítomnosť prejavov extrémizmu na školách bola opodstatnená nasledujúca otázka č. 17: „*Akým spôsobom Vaša škola postupuje u žiakov s extrémistickými prejavmi?*“. Odpovede v Grafe 17 zobrazujú kumulatívne odpovede 291 škôl, ktoré identifikovali prejavy extrémizmu u svojich žiakov.

Graf 17: Postupy škôl pri prejavoch extrémizmu

Najčastejším postupom pri spozorovaní prejavov extrémizmu u žiakov je v prípade 81,1 % škôl, ktoré v predchádzajúcej odpovedi označili, že evidujú niektoré zo znakov extrémizmu alebo radikalizácie, **upovedomenie rodičov takéhoto žiaka**. Vzhľadom na zistenia o prejavoch extrémizmu u rodičov sa otvára otázka zmysluplnosti takéhoto postupuzo strany školy. Osemdesiat škôl (27,5 %) volí konzultáciu so špeciálnym pedagógom alebo školským psychológom (prípadne psychológom z CPPPaP), zatiaľ čo zhodne osem škôl (2,7

%) volí besedu v danej triede, prípadne individuálny rozhovor triedneho učiteľa alebo výchovného poradcu s daným žiakom/študentom. Celkovo 7,9 % škôl postupuje konanie svojich žiakov/študentov na Políciu SR a 5,2 % mestskej alebo obecnej polícii. Celkovo šesť škôl (2,1 %), ktoré evidovali prejavy extrémizmu u svojich žiakov v školskom roku 2019/2020, nijako nezakročilo.

3.7 Iné

Mnohé otázky boli formulované relatívne otvorene, ako aj možnosti na ne odpovedať formou doplnenia vlastnej odpovede. Medzi najfrekventovanejšie doplňujúce odpovede, ktoré by nemali zostať bez povšimnutia a možného zakomponovania do nasledujúceho prieskumu, možno spomenúť napríklad: netolizmus a **nelátkové závislosti** na sociálnych sieťach, **komunikačné problémy s rodičmi žiakov**, ako aj **nežiaduce správanie v rodinnom prostredí**, **verbálne útoky na pedagógov**, **fotografovanie pedagógov počas vyučovania**, vzťahové problémy v kolektíve, ohováranie, ale aj nebezpečné vyhrážanie.

Ako doplňujúca bola posledná otázka dotazníkového prieskumu, otázka č. 18: *„Má škola zriadený kamerový systém?“*, nakoľko aj to je jedným zo spôsobov monitorovania poriadku a bezpečnosti na pôde školy. Z celkového počtu respondentov, **516 škôl uviedlo, že má zriadený kamerový systém, čo predstavuje takmer polovicu v podobe 46,4 % zúčastnených škôl**. Naopak, 603 zo škôl, ktoré dotazník vyplnili, kamerový systém nemá. Najmenší počet kamerových zabezpečení je na malých školách do sto žiakov (celkovo 68). Najviac na stredne veľkých školách s počtom žiakov od 201 do 350 žiakov/študentov (celkovo 133).

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
516 (**46,4 %**)	353	137	26	0

Tabuľka 16 – kamerový systém

IV. Preventívne aktivity, spolupracujúce subjekty a mimoškolské vyžitie detí a mládeže

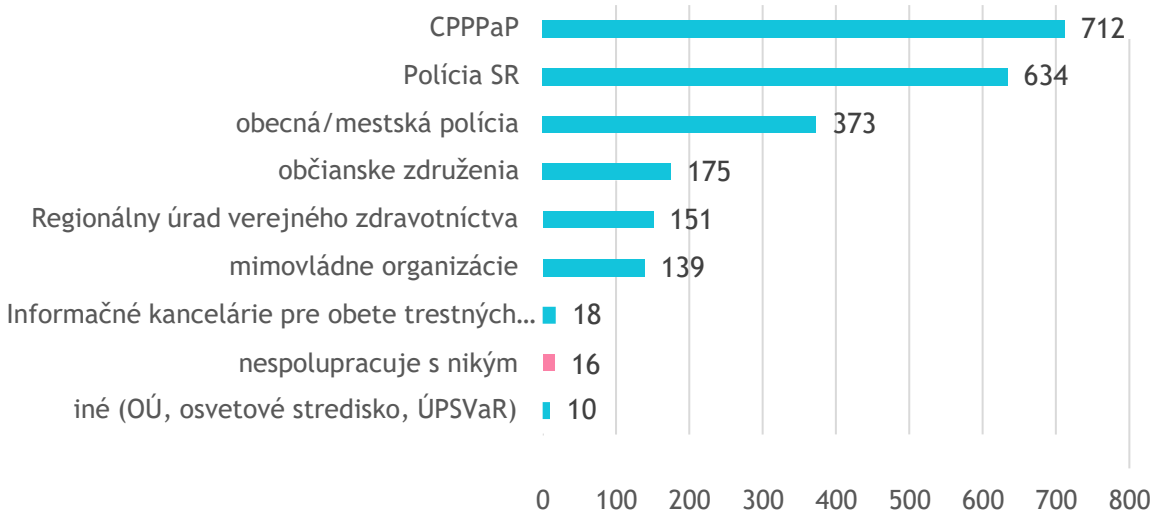
Nakoľko prevencia v školskom prostredí je veľmi dôležitým systémom opatrení predchádzania rizikového správania sa žiakov a študentov, dotazník ďalej zisťoval, aké **preventívne aktivity** týkajúce sa prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti školy organizovali. Otázka č. 6 znela nasledovne: *„Realizovala Vaša škola v školskom roku 2019/2020 nejaké preventívne aktivity?“*. Väčšina škôl pre svojich žiakov a študentov v školskom roku 2019/2020 zrealizovala jednu alebo viacero preventívnych aktivít, a to konkrétne 849 škôl, čo predstavuje 76,3 % zo všetkých zúčastnených.

Typ školy/celkom	ZŠ	SŠ a gymnáziá	spojené školy	bez údaja
849 (**76,3 %**)	353	137	26	0

Tabuľka 17 – preventívne aktivity

V rámci otázky č. *7: „Poskytuje Vaša škola možnosti mimoškolského vyžitia v podobe krúžkov a aktivít (iné ako školský klub detí) v priestoroch školy pre svojich žiakov/študentov?“* takmer všetci respondenti (1 074) uviedli, že ich škola vytvára **príležitosti pre mimoškolské vyžitie** svojich žiakov a študentov. Až v polovici prípadov škôl, ktoré nevytvárajú príležitosti pre mimoškolské vyžitie svojich žiakov, sú základné školy do sto žiakov, z prevažne Nitrianskeho kraja.

Spolupráca na preventívnych aktivitách, ako aj samotné existujúce možnosti poskytovania preventívnych aktivít inými subjektmi sú veľkou pomocou pre školy. Na otázku č. 13: „*S ktorým subjektom spolupracujete v oblasti prevencie kriminality?*“ odpovedali nasledovne. **Najviac preventívnych aktivít v školskom roku 2019/2020 realizovali v spolupráci s CPPPaP a políciou**.

Graf 18: Spolupracujúce subjekty

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PREVENCIA KRIMINALITY